

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom Anka Slonjšak uputila je u rujnu 2017. Ministarstvu demografije, obitelji, mladih i socijalne politike, Zavodu za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom mišljenje vezano uz **Vještačenje osoba s invaliditetom**.

Mišljenje je u nastavku.

„Najznačajniji zaokret koji je Konvencija o pravima osoba s invaliditetom uvela je odmicanje od medicinskog modela invaliditeta i usvajanje socijalnog modela što se treba odnositi na zakonodavne regulative, javne politike i svakodnevni život na načelima jednakosti, pravednosti i uključenosti. Socijalni model invaliditeta, kako ga definira Konvencija, a identično opisuje i mr. sc. Mihovil Rismondo (svojedobno *izvršni koordinator u Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje (Zagreb) i član Komiteta eksperata za socijalnu sigurnost Vijeća Europe*), uključuje interakciju oštećenja i okoline koja uslijed svoje neprilagođenosti oštećenje pretvara u invaliditet odnosno ograničavanje aktivnosti (funkcioniranja) neke osobe i njezine participacije, odnosno sudjelovanja na ravnopravnoj osnovi s drugima. Pojmove aktivnosti i participacije uvela je Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) kojom je Svjetska zdravstvena organizacija uvažila socijalni model invaliditeta.

Prema tom modelu postojanje oštećenja (ne samo tjelesnog, nego i senzoričkog, intelektualnog ili mentalnog) samo je jedan od čimbenika koji može, ali i ne mora dovesti do invaliditeta, što potvrđuje teza istog autora koji navodi: *“Utjecaj oštećenja po puno i učinkovito sudjelovanje u društvu prosuđuje se u odnosu na različite prepreke. S obzirom na četiri različite vrste oštećenja (tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja), odnos i intenzitet tih oštećenja prema različitim preprekama utvrđuje se posebno u svakom pojedinom slučaju. Međutim, i prema vrsti, prirodi i karakteristikama oštećenja, moguće je da se u nekom slučaju utvrdi određeno oštećenje, ali bez posljedica u odnosu na moguće prepreke, tako da odnosna osoba u tome dijelu, a u odnosu na svoje sposobnosti, u punoj mjeri sudjeluje u društvu.*

Ukoliko se oštećenju automatski pripisuje postotak „invaliditeta“ bez uzimanja u obzir prepreka u okolini i njihovog utjecaja na mogućnosti izvršavanja određenih aktivnosti i sudjelovanja u društvu, ne može se govoriti o usvajanju socijalnog modela invaliditeta već o očitom nastavku medicinskog modela.“ (Rismondo).

Vještačenje primarno treba uzimati u obzir **posljedice** dijagnoze/bolesti/oštećenja procjenjujući u kolikoj mjeri i u kojem stupnju dijagnoza/oštećenje/bolest utječe na funkcionalne sposobnosti i izvršavanje životnih aktivnosti konkretne osobe. Stoga dijagnoza/bolest/oštećenje sama po sebi ne smije biti jedinim uvjetom za procjenu stupnja invaliditeta, ne/funkcionalnosti ili onesposobljenosti u svim promatranim područjima ili aktivnostima bez obzira o kojoj vrsti oštećenja/invaliditeta se radi, već procjena mora biti rezultat rada više disciplina. Ako bi stupanj i težinu oštećenja te stupanj funkcionalnih ne/sposobnosti utvrđivali samo na temelju dijagnoze, tada bi vještačenje bilo nepotrebno. Osoba s istom medicinskom dijagnozom može imati različiti stupanj funkcionalnih ne/sposobnosti odnosno invaliditeta – od lakšeg do najtežeg.

Važeca Uredba o metodologijama vještačenja približava vještačenja konvencijskim načelima. Uredba obuhvaća listu oštećenja organizma (postotke oštećenja organizma za sva oboljenja/oštećenja uključujući i mentalna i intelektualna oštećenja što prema ranijoj listi tjelesnog oštećenja nije bilo moguće) i listu funkcionalnih sposobnosti izraženo u stupnjevima.

Međutim, stupanjem na snagu Uredbe koja je temeljni dokument za objektivno utvrđivanje svih elemenata, činjenica i okolnosti bitnih za postupanje tijela u postupcima priznavanja prava iz različitih sustava, nije istovremeno došlo do usklađivanja zakonskih i podzakonskih akata kojima su regulirani uvjeti za ostvarivanje pojedinih prava. Ova činjenica je rezultirala ne samo nesnalaženjem, nego i neujednačenosti u postupanjima pojedinih tijela u postupcima rješavanja po zahtjevima za priznavanje onih prava gdje ishod postupka ovisi o nalazu i mišljenju jedinstvenog tijela vještačenja. Da bi se prevladao ovaj raskorak, potrebno je žurno pristupiti izmjenama, odnosno usklađivanju pojedinih zakona i podzakonskih akata s važećom Uredbom o metodologijama vještačenja.“